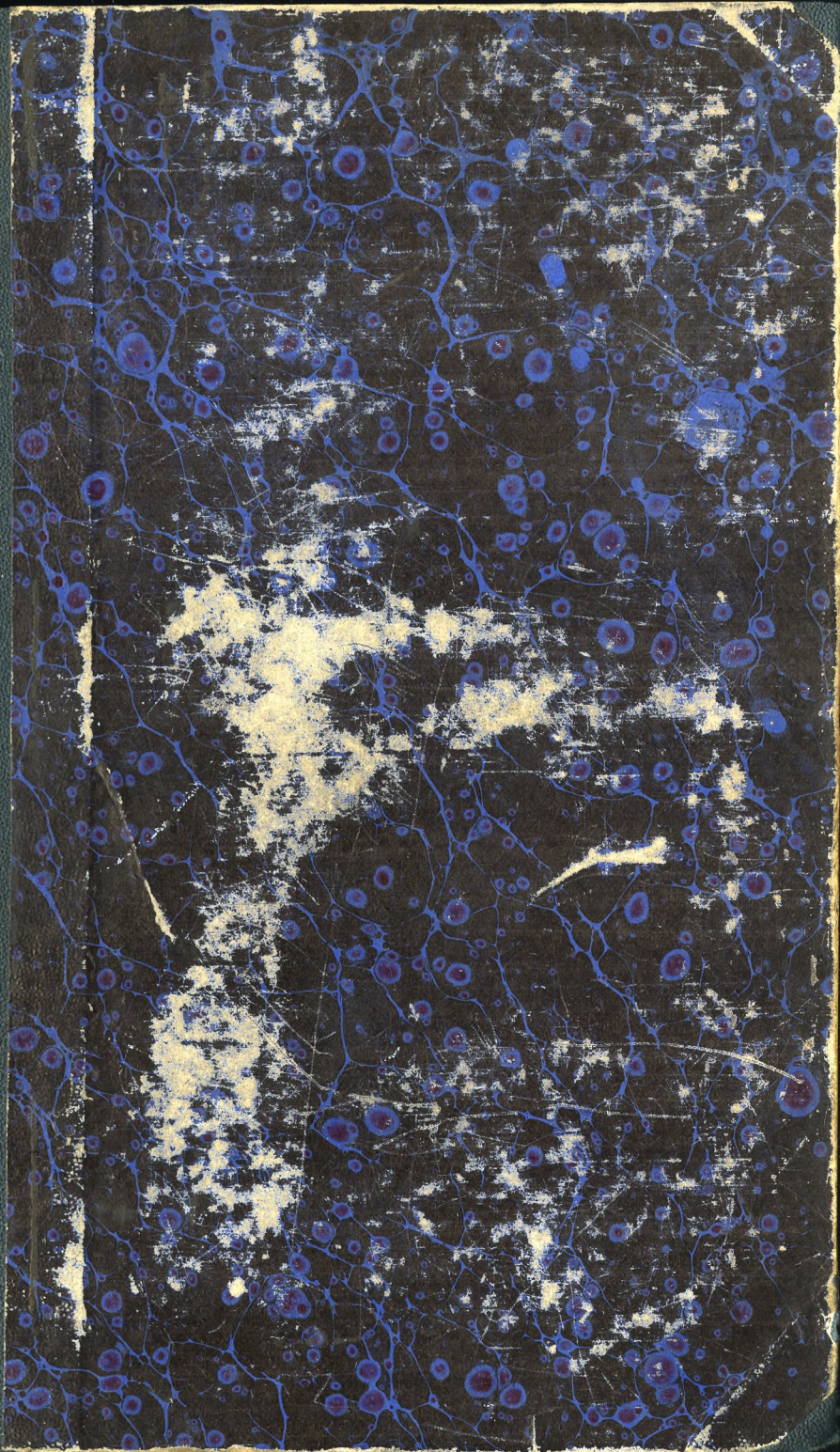

Politikai
röpiratok.

47.

47
348

GYÁSZBESZÉD

MELYET

ELHUNYT NAGY HAZÁNKFIA

SZÉKI GRÓF

TELEKI LÁSZLÓ

HONFIUI ÉRDEMEI MÉLTÁNYLÁSAUL

A TATAVIDÉKI EV. REF. EGYHÁZMEGYE

ÁLTAL

1861-dik évi Junius 11-ik napján

TATAI EV. REF. SZENT EGYHÁZBAN

TARTOTT GYÁSZÜNNEP ALKALMÁVAL

ELMONDOTT

LÁSZLO JÓZSEF

KOCSI EV. REF. LELKÉSZ, ÉS A TATAVIDÉKI

EV. REF. EGYHÁZMEGYE ESPERESE.

Pápán,

A reform. főiskola betűivel Magda Lajos által.

1861.

7

ORVOSI MŰVE

WILKINSON

WILKINSON & COMPANY
NEW YORK

THE GREAT

AMERICAN

A STATEMENT BY THE EDITOR

OF THE

AMERICAN

AND

THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

1850

Ima.

Népeknek Istene, mindenható Atyánk!
öszszegyültünk e szent helyen, hogy gyászoló nemzetünk hozzád szálló sóhajával egyesítsük bánatos fohászunkat.

Oh mert gyorsan dőlnek egymásután oszlopai nemzetünknek, hullnak legjobbjaink, s a bölcsek és erősek, mint valamely vihar által, a sirba sodortatnak!

Nem bizunk ugyan mi embereknek fiaiban, sem fejedelmekben, kikben nincsen szabadításra való erő, hanem csak Tebenned mennynek és földnek Istenében: ah de még is bocsásd meg ha megdőbben szivünk, s csügged jobb jövőt ígérő reményünk, midőn a sirnak kell adnunk azokat, kik népedet a szolgálat házából s a szenvedések pusztájából az ígérte földére vezérlendők valának; bocsásd meg, ha nemzeti vezércsillagaink apadó száma, aggódva kérdezi velünk: Uram! avagy mind örökké haragszol-e ellenünk? és a te haragodat megtartanád-e nemzetségről nemzetségre? avagy nem elevenitesz-e meg minket ismét, hogy a te néped benned örvendezhessen?

Oh atyánk! szólj vigasztalást, s bátortást nekünk, hogy a te kegyelmed hozzánk térend ismétlen. Szólj vigasztalást vesztett jelesei sirjánál könnyező nemzetünknek, hogy te a kövekből is tudsz támasztani fiakat Ábrahámnak. Győzz meg minket a felől, hogy bár változnak is az eszközök kezeidben, te magad változhatatlan vagy, és tanácsod meg áll! s a mit bölcsességed ránk nézve elrendelt, azt véghez viendi erős karod.

Deritsd föl gyászát e hazának, mely most mint kesergő anya áll leghőbb fia sirjánál, s hosszu szenvedései éjjeléből jobb jövő nappala után sovárog.

Végyed védpaizsod oltalma alá az özsze gyülekezett hon atyákat; s ne engedd, hogy e nemzeti drága koszoruból a legbecsesb gyöngyök egymásután kihulljanak. Szálítsd rájok menyből a bölcsesség kettős mértékét, hogy eszökbe vehessék, melyek tartozzanak békességünkre: s a közjólét szabadság templomát fölépíthessék szikla alapon.

E hon különböző nyelvü s vallásu polgárait fűzd össze hű testvérekké a bizalom kapcsaival, s a vészthozó viszály lelkét üzd el tőlök távol azon gondolat által, hogy mint

mennyben egy attyok, ugy e földön egy házájuk van.

Hogy így azok, kik most egyek a ke-servben, megvigasztaltatva együtt örvendje-nek. S a hon letéve hoszsú gyászát, milli-ók ajakai által imádjon téged oh Isten! ki nemhagyád el Amen.

A haza közfájdalmában osztozó mindenrendü gyász-tisztelők!

Midőn hajdan a római Tanács Róma egyik leg-nagyobb fiának Scipionak haláláról értesült, a Tanács egyik jeles tagja Metellus, a köztársaság nagy vesz-tesége eleven érzetétől ragadtatva a piacra rohant, ezt kiáltva a népnek: „Polgárok! fussatok össze, Róma védbástyája ledőlt.“ Hazánk hasonló nagyságu veszte-sége hasonló szavakat adandna számba ez órában né-kem is, ha én volnék az első gyász-hirnök, kinek ajkairól kellenne meghallanotok azon érzékeny csapást, mely hazánkat s nemzetünket ama nagy honfinak **Gr. Teleki Lászlónak** halálával sulytotta.

Ah de ebben engem megelőzött a villany gyor-saságával pályázott rémhirnek röpte, mely bejárta a palotákat, bejárta a gunyhókat. Ti mindnyájan tudjátok már, kit vesztett el e haza. Ti mindnyájan tudjátok, hogy hazánk, egy érczhűségü fia elhunytával, ismét árva, s a nemzet ege egy fénylő csillag letüntével sötétebb lön.

Nem lehet hát többé az én föladatam, hogy Me-

tellusként egy megrendítő gyász-eset hirdetésével néktek szomorú meglepetést okozzak; ti sem ezért jöttetek ide, hogy tőlem halljátok azt meg. Mert hiszen, miként Jeremiás próféta mondá: „Szó hallatott a magas hegyen, és a kiáltás Rómában is meghallatott, t. i. a keserves sirás.” (Jer. 31: 15,—Mát. 2: 18) Inkább azért állottam e szószékbe, hogy mint kesergő polgár, veletek kesergő polgártársaimmal együtt könnyezzek. S miután ezerek meg ezerek rakták már le az elismerés repkény-koszoruját ama nagy honpolgár sirjára: most álljuk körül ezt mi, s hajoljunk meg a lángoló honszeretet és fénylő érdem tiszteletet parancsoló példány képe előtt.

De talán inkább kellene a haza jelen gyászát veletek feledtetnem, mint titeket arra emlékeztetnem. Inkább kellene figyelmeteket a nemzet nagy halottjának, bár általunk jelenleg csak a képzelet látcsövén szemlélhető sirjától elvonnom, mint gondolataitokat oda vezetnem. Mert hiszen a fájó visszaemlékezés, s visszaemlékeztetés által csak gátolni fogom az idő szelid orvosi működését, mely valamint minden fájdalmat, úgy a honfi-kebel fájdalmát is lassankint enyhíti; s talán akaratlanul is főlebb fokozandom azon agályt, mely az alkotmányos szabadság egyik erős előharczosának váratlan elvesztése miatt, a tetőponthoz különben is közel áll.

Bár mennyire kész vagyok is a kémélő gyöngédesség s ovatos eszélyesség figyelmeztető szavára mindenkor hallgatni: mindazáltal engedjétek meg gyásztisztelők! hogy jelenleg egy nagyobb kötelességnek hódolhassak. Mentsetek föl a gyöngédséget feledő ki-

mélytelenség vádja alól, ha később vagyok ama nagy férfiú elhunytá fölött érzett, s talán már hegedni kezdő fájdalomokat ujalag fölkölteni: mint néma hallgatás által annak fényes érdemei, s honfiúi magas erényei iránt a méltányló elismerés igazságos adóját lefizetetlenül hagyni.

Azonban úgy hiszem, hogy ebben velem ti is egyetértetek. Hiszen már maga e gyászünnepevényi megjelenésnek kétségtelen bizonyítvány arról, hogy gyászolt honfitársunk halálát napjaink legsajnosabb eseményei közé számítjátok. Bánatos arczokról olvasom az ítéletet, hogy ő méltó, legfőbb mértékben méltó a haza közgyászára, s azon kegyeletes megiszteltetésre, melyben már millió polgártársaink által részesített, s melyben általunk is e jelen órán részesítettik. S hogy ezen országosan nyilatkozó közfájdalom annál igazoltabbnak tűnjék föl mind magunk, mind mások szemei előtt: fölmutatom előttetek, de csak röviden, s néhány vonásokban az oly honfiakat, kik éltökben a nemzet köztiszteletére, haláluk után pedig fájdalom könnyüire méltók; azután pedig egy fűtő pillanatot fogunk vetni a nemzet hallottjának **Gróf Teleki Lászlónak** polgári élet-pályájára.

Egy nemzet köztiszteletét s egykor fájdalom-könyűit csak kitűnő honfi-erények által lehet kiérdemelni. Mik legyenek ezen honfi-erények a jelen órá által követelt rövidség miatt elősorolnom nem lehet. Csupán annyit jegyzek hát meg, hogy miként a nap sugara; egy gyupontba, úgy ezen honfierények is öszszevon-

hatók egy törzserénybe, t. i. a hazaszeretetbe. Ezen szeretetnek minden honfikebelben meg kellene lennie: habár hévfoka, a különböző egyéniségek szerint, az esés, és emelkedés változásait mutatja is. Arra azonban, hogy valaki, honfitársai között, az első nagyságu csillagok egyikének ismertessék el, s a méltányoló elismerés által „Nagy hazafi“ diszcimre érdemesítessek, multhatlanul megkivántatik, hogy keblét a hazaszeretet úgy áthassa és betöltse, miképp onnét minden önző indulatok kiszoruljanak, s a haza jóléte, virágzása, dicsősége legyenek a szív főváglyai, s a lélek gondolatainak állandó czélpontjai.

Az ily magasabb hév-fokú hazaszeretettől áthatott honpolgárok már azok, kiknek rövid, de mindent magába foglaló polgári kötelességtanuk ez „Élni a hazának, s ha kell, halni a hazáért.“ Nincs oly becses kincsök, mit a haza oltárára készséggel áldozatul ne vinnének. Oda viszik, ha kell, életök legszebb éveit, éjszakáik nyugalom óráit, oda viszik orczájok verejtékének gyümölcseit, sőt utolsó filléroket s miután mindent oda vittek, kérje a haza, oda viszik életöket is.

Innét bizton állithatjuk, miszerint nincs oly erény melynek az önmegtágadás annyira természetére tartoznék, mint a hazaszeretetnek. Más erény jobban meglüri, hogy saját személyünk érdekünk, s az élet különböző viszonyaiból fejlődő tekintetek, mint tetteink rugóí, olykor előtérbe léphessenek: de a tiszta hazaszeretet ezen előtért egyedül a haza közérdekeinek tartja fön. Bár nem utasítja is vissza merev fásultsággal a társadalmi élet gyöngéd kapcsainak követelményeit, melyek minden társasági lénytől, s így tőle

is, a természet törvénye, tehát a legerősebb törvény alapján, figyelmet és méltatást várnak: mindazáltal rá-nézve nem alakulhat oly helyzet, vagy oly viszony, mely vele megtagadtathatná a valódi hazaszeretet ama főtörvényét: „A haza minden előtt.“

Még pedig a tiszta hazafiság ezen első és nagy parancsolatjának nem csak addig hódolnak a valódi nagy hazafiak, míg polgártársaik dicséretének, magasztalásának s jutalmazó elismerésének tömjénfüstjétől vetetnek körül; nemcsak addig, míg a hazaszeretet anyagi haszonnal, fényes hivatalok általi megtiszteltetéssel megdíjaztatik, s a híuság és dicsvágy, hizelgő kitüntetésekkel, mint valamely izgató szerekkel ösztönöztelik: hanem akkor is, midőn méltánylás helyett félreismerés, magasztalás helyett rágalmazás, anyagi haszon helyett kárvallás, vagyonvesztés, üldözés, tömlöcz, száműzetés, sőt halál a haza szeretet jutalma.

E tűzpróbát azonban nem minden hazaszeretet állja ki. A sértett büszkeség, ki nem elégitett híuság, anyagi veszteségtől viszzariadás, a félreismertetés keserve, a nem méltányoltatás boszuja, az üldöztetés-től félelem, a hatalom előtti meghunyászkodás, s több más hasonló okok, számtalan nagynak vélt honfiszivet zsugorítottak össze, s nem egy hangosan hiresztelt, s Vesta-tüzként örök lobogásunak hitt hazaszeretetet hamvasztottak el. Innét magyarázható, hogy ha bár minden népeknél, s minden időben voltak és vannak hazafiak: mindazáltal a valódi nagy hazafiak a mindennapi tünemények közé soha sem tartoztak.

A valódi nagy hazafi, hön szeretett hazájának minden körülmények közt hű fia marad. Nem szomo-

rithatja őt meg oly mértékben a félre-ismerés, nem sebesítheti meg oly érzékenyen a méltatlan bántalom, nem kísértheti meg oly nagy jutalommal a gonoszság, nem ijesztgetheti oly súlyos bilincsel, s oly kínos halállal a hatalom, minők képesek volnának arra birni, hogy hazája ellen forduljon.

Honszeretete, áldozatkészsége mindig egyenlő.

Ha hazája szabadságát, s honfitársai vérént mentheti, a halál torkába rohan mint Kodrus. Ha a közveszélyt azzal elháríthatja, a megnyílt mélységbe veti magát mint Kurtius. Ha legyőzött honát kell az ellenség járma alól kiszabadítani, a szenvedett méltatlanságot feledve, segítségire siet mint Kamillus. Sőt ha jól kiérdemelt polgárkoszoru helyett száműzetéssel, vagy méregpohárral jutalmaztatnák is a kaján irigység, s üldöző hálátlanság által: még akkor is megállya hazája határainál, mint honát szerelő hontalan, vagy így könyörög Aristidessel: „Isten adj jó szerencsét hazámnak cselekedd, hogy soha se jusson eszébe Aristides.“ vagy a méregpohár kitűritésekor arra kéri fiát Phocionnal, hogy érte hazáján boszszut ne álljon.

Illyen a fölmagasztosult hazaszeretet. Gyémánt-kapocs az, mely úgy fűzi össze a szívet és lelket a hazával, hogy attól semmi, még a méltatlanság sem szakaszthatja el. Épen azért azoknak, kik a honszeretetet ily magas fokú melegétől lelkesítvék, törhetlen hűségében, s nemes önfeláldozásában áll a haza legfőbb ereje; tiszteletre ragadó erényeikben, s tündöklő tetteikben ragyog maradandó dicsősége. Ezek azok, kik a haza üdvé fölött hű szemekkel örködve, a fenyege-

tő vést már távolról meglátják, s ha támadólag közelit, csapásait érczmellökkel fölfogják. Hol van hát kiérdemeltebb tisztelet, mint mellyel a haza polgárai az ilyeneknek adóznak? hol van méltóbb könnycsepp, mint a mely az ilyenek sirjára ejtetik?

Azonban, ugy tetszik, mintha kérdetni hallanám valjon jelen gyászünnepegyünk tárgya azok közé tartozik-e hát, kikben a haza szeretet oly kristálytisztla s oly fokon munkás volt, miszerint a „Nagy honfiak“ disz-czimét kiérdemelték, s méltók ara, hogy egykor a nemzeti Pantheonban helyet foglaljanak?

Én e kérdésre azt felelem: igenis. Sőt sajátlag e felelet nem enyim, hanem az öszses nemzeté, mely ama nagy férü elhunytakor e hon minden sarkából, § s a honfiak minden osztályából viszhangzó fájdalomnyilatkozatban mondotta ki a világ előtt itéletét.

És méltán. Mért alig lakott valaha tisztább s önzéstelenebb hazaszeretet honfikebelben, mint az övében. Alig volt hüebb, önfeláldozóbb polgára e hazának mint ő. Senki sem kapcsolta saját élete örömet és boldogságát szorosabban öszsze a haza sorsával mint éppen ő.

Nem engedi az idő, sem erőm, de czélomra sem szükséges mulhatlanul, hogy honfui pályájának, mely egy szakadatlan fényvonalat képez, egész lefolyását, mintegy láncszemenként, fölmutassam előttetek. Ugyan azért átugorva munkás életének első, nemzeti irodalmunkban becses emléket hagyott korszakát, egyszerre azon ponton mutatom öt föl előttetek, midön a közelebbi gyászos éveket megelőzőlt évtizedben — a magyar nemzetiség, fölébredt szabadságérzetnek a me-

gyék és országgyűlések tanácskozó termei falai közt folytatott tusáinak ezen nevezetes evtizedében — már mint ellenzéki kitűnő fölsőházi szónok, magára vonva tartotta a közfigyelmet, s megszerezte, birta a köz-tiszteletet. Elméjének a legnehezebb tárgyakat, legbo-nyolultabb kérdéseket könnyen keresztülható éle, jel-lemének még ellenfelei által is elismert kristálytiszta-sága, lángoló s a közönöseket is fölmelegíteni képes honszerelme, nem csak kiérdemlék, hanem biztosíták is számára honfitársai bizalmát, s egyszersmind szemé-lyiségének oly hódító erőt költsönzének, hogy a ki róla hallott, az látni ohajtotta, s ki látni, erényekben, kedves vonásokban gazdag jellemét megismerni sze-rencsés volt, az többé el nem feledhette.

Az 184 $\frac{7}{8}$ -diki országgyűlésen a legünnepeltebb állam-férfit tekintélyek közt látjuk tündökleni. S azon tény, hogy az akkori magyar kormány által, honunk legválságosabb napjaiban nemzetünk ügye védőjéül, ér-dekei képviselőjéül Európa egyik legbefolyásosabb s hatalmasabb népe kormányához ő küldetett ki, egye-nesen úgy tekinthető, mint államférfiúi bölcsességéről, rendületlen hazafiságáról a nemzet által adott bizonyít-vány. Nem tudom, hogy midőn e nagy küldetésben hona határát állépte, nem dobbant-e meg szive, s nem sugla-e meg neki a jósló sejtelem a gyászos jövőt, mely nem sokára szomorú valósággá változván, azt eredményezte, hogy miként az első ember háta mögött a paradicsom ajtaja, úgy utánna is e hon határai be-zárodtak, — hazájáért dobogó szive, s az imádott haza közé a keserves száműzetés chinai fala huzódott.

Azonbau mily csudálatosak az isteni gondviselés

utai! mily megfoghatatlanok tanácsi! Miként az apostoloknak üldöztetniök, s szétszogatniök kelle az egész világra, hogy nagy hivatásukat betölthessék: ugy nemzetileg gyászolt nagy hazánkfiának is hontalan számüzötté kelle lennie, hogy mint a gondviselés eszköze, saját nemzete irányában, egy nagy szolgálatot tehessen. Az isteni végzet ugyan is őt arra jelölte ki, hogy legyen az elleneink által külföldön szét szórt elöitéleteknek egyik legfőbb sükkerrel működő oszlatója, a benünket terhelő kaján rágalmaknak megczáfolója, a tévedésbe hozott Európai közvéleménynek fölvilágosítója, a gonosz akaratuak által támasztani szándéklott ellenszenvnek rokonszenvé változtatója. És ezen nagy fontosságú küldetésnek, szerencsés hatást eszközölt számos röpiratai, emlékiratai, s több hasonló czélu dolgozatai által, igazi apostoli buzgósággal megfelelt. Még most ugyan nem lehet e téren szerzett érdemeinek becsét és nagyságát szabatosan meghatározunk, a jövő idő fogja ezt világosan kideríteni: mindazáltal ha azon kedvező fordulatra gondolunk, mely az Európai népek közvéleményében nemzetünk eránt napról napra észrevehetőbb; s ha ehez hozzá gondoljuk, hogy ezen kedvező fordulatot, ha nem is egyedül, de minden esetre jelentékeny részben, az ő kitünő, rokonszenv gerjesztésre annyira képes személyisége, s ernyedetlen honfiai törekvése eszközölte, azt kell mondanunk, hogy ez magában bőven elég arra, hogy neve honfitársai előtt áldásban, emléke örök tiszteletben maradjon, — elég arra, hogy róla, mint hontalan számüzöttről elmondhassuk az irás szavaival, hogy *mi az ő sebeivel gyógyultunk meg.*

A végzet úgy akarta, hogy ezen hazája határain kívül is szüntelen hazájának élő rendületlen hűségü hazafi ismét meglássa, bár a sors különös szeszélye által, hazáját. Azonban fájdalom! az is változhatlan végzése volt a sorsnak, hogy a nemzet, ezen annyi bizalomtól környezett, s annyi örömmel szívére ölelt nagy honfiut csak hamar ismét, még pedig most már örökre elveszítse.

Épen akkor, midőn egy válságos percz közeledtével mindenek szeméi rajta csüggének; midőn az ő vezéri bölcseségére, irányadó tanácsára legnagyobb szükség vala: honfiui nagy becsü munkássága, mintegy leesett bárd által, ketté vágatott.

Láttatok-e szélvész által éjji sötétben eloltatni faklyát, melynek fényénél az aggódó utasok biztos ösvényt akarának keresni? Láttatok-e villámtól szétzúzott erős tölgyet, mely az építész tervében főoszlopul vala kijelölve? Ha ezeket láttatok, az ő halálának képét láttatok.

Nem méltó-e hát a nemzet gyásza, midőn azon sziv, melynek minden dobbanása a hazának volt szentelve, megszakadva dobogni megszűnt? Nem méltó-e a haza könnye, midőn kialudt azon élet, melynek még szenvedései is duzsán kamatozó tökévé váltak a nemzetre nézve? közelebb nem méltó-e a mi honfiui ke-serüségünk? kik bár valósággal e helyen, de képzeletünkben a nemzet halottja gyász ravatala körül öszszeseregelve, érdemeinek tisztelettel, szendergő hamvainak könnyekkel, szent emlékének áldással áldozunk? Oh bizony alig teljesített valaha méltóbb kötelességet a kegyeletos érzés!

Azonban midőn sirdombját az elismerés virágaival behíntjük: engedjük egyszersmind az ő tiszta, önzéstelen haza szeretetének példányképét oly hatályosan működni szivünkben, hogy előttünk is — mint ő előtte volt, — szent legyen mindég a hazafiúi kötelesség, édes a hazáérti szenvedés, csekély bármely áldozat. Nagy hazánkfia elragadtatott ugyan tőlünk mintegy tüzesszekéren: de honszerelme, mint Illyésnek földre visszsa-esett palástja, köztünk maradhat, köz sajátunk lehet. Oh igérjük meg porhüvelyéből kiköltözött szellemének, hogy ezt szent örökségkép elfogadjuk, szivünkbe zárjuk, szózatának, mint megszeghetlen törvénynek hűen hódolunk: ám kívánjon tőlünk életet vagy halált.

És ekkor bár az egyes jelesek, mint ellobbant fákllyák, elhamvadjanak; helyöket azonnal, mint kiégett égi testekét, új fényes csillagok foglalandják el. Minden hézag gyorsan betöltetik, minden seb behegezteszik. A haza bármely változások közt is fön fog állni erőben, *s örökre mint tavasz virulni.*

Most már zsámolyodhoz borulok mindenségnek Ura! kinek bölcsességed és hatalmad intézi a népek sorsát. Buzgón esedezve kérlek, fedezd bé atyái oltalmaddal a hazát és nemzetet. Áraszd ki erre a törvényes szabadság és jólét áldásait, tedd ez által boldoggá, tedd virágzóvá az idők végeig! Ámen.

